

Handreiking voor de gekwalificeerde gedragswetenschapper bij instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp

Uitgave van NVO en NIP

Voorwoord

Van sommige jeugdigen wordt de ontwikkeling zo ernstig bedreigd dat er geen andere redelijke optie is dan om hen in een instelling voor gesloten jeugdhulp (ook wel JeugdzorgPlus instelling) te plaatsen. Voor het plaatsen van een jeugdige in een instelling voor gesloten jeugdhulp is altijd een machtiging van de kinderrechter nodig. Bij de aanvraag voor de machtiging moet een instemmingsverklaring van een gekwalificeerde onafhankelijke gedragswetenschapper worden gevoegd.

In deze handreiking wordt ingegaan op de rol en werkwijze van de gekwalificeerde gedragswetenschapper bij een dergelijke instemmingsverklaring.

Daarnaast biedt deze handreiking de gekwalificeerde gedragswetenschapper een aantal handvatten en aandachtspunten in het proces tot het afgeven van de instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp. Na invoering van de Jeugdwet in 2015 is de 'handreiking instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp voor de gekwalificeerde gedragswetenschapper' opgesteld door het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) en de Nederlandse Vereniging van Pedagogogen en Onderwijskundigen (NVO). Deze handreiking is nu herzien op basis van inhoudelijke en wettelijke ontwikkelingen. Recente maatschappelijke ontwikkelingen hebben de nadruk gelegd op het zo thuis en nabij mogelijk bieden van jeugdhulp. Als de bescherming van een jeugdige toch vraagt om een gesloten plaatsing, dan is die plek zo thuis mogelijk, heeft een zo kleinschalig mogelijke vorm en is van zo kort mogelijke duur. Voor de groep jeugdigen die toch langdurig in de gesloten jeugdhulp verblijven, dient zoveel als mogelijk stabiliteit en continuïteit geboden te worden.

Utrecht, april 2023

Inhoud

VOORWOORD	1
1. INLEIDING	3
2. VERZOEKERS	4
3. SOORTEN MACHTIGINGEN	5
3.1 Motivering	5
3.2 Machtiging voor 18-jarige jeugdige	6
4. DE GEKWALIFICEERDE GEDRAGSWETENSCHAPPER	7
5. ONAFHANKELIJKHEID VAN DE GEKWALIFICEERDE GEDRAGSWETENSCHAPPER	8
6. TOETS: PROCEDURE EN WERKWIJZE	9
6.1 Werkwijze documenten	9
6.2 Informeren van de jeugdige	10
6.3 Gesprek met de jeugdige en geldigheidstermijn gespreksonderzoek	10
6.4 Procedure na de toets	11
7. TIJDSINVESTERING	12
8. ETHISCHE ASPECTEN	13
9. LITERATUUR	14
10. JURISPRUDENTIE	16

1. Inleiding

Een plaatsing in een JeugdzorgPlus instelling¹ is een ingrijpende maatregel die uitsluitend kan worden ingezet wanneer bescherming, uit veiligheidsoverwegingen, van de jeugdige nodig is tegen zichzelf of tegen anderen. Plaatsing kan dan ook alleen aan de orde zijn als naar oordeel van de kinderrechter:

- a. jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren;
- b. de opnemings- en het verblijf noodzakelijk en geschikt zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken; en
- c. er geen minder ingrijpende mogelijkheden zijn om de opgroei- en opvoedingsproblemen te behandelen.

Een plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdhulp is een ernstige inbreuk op de grondwettelijke vrijheid van de jeugdige. Om die reden moet deze inbreuk gebaseerd zijn op een formeel wettelijke regeling. In hoofdstuk 6 van de Jeugdwet zijn de bepalingen opgenomen die de rechtspositie van de jeugdige procedureel en materieel waarborgen.²

Eén van de waarborgen is de verantwoordelijkheid en rol die aan de onafhankelijke gekwalificeerde gedragswetenschapper is toegekend. De wetgever beoogt dat er met het optreden van deze functionaris een tweede toets plaatsvindt op de noodzakelijkheid van de gesloten jeugdhulp. Het is de taak van de gekwalificeerde gedragswetenschapper om op basis van onderzoek, bestaande uit dossieronderzoek en een recent gesprek met de jeugdige, te concluderen of gesloten jeugdhulp voor de jeugdige noodzakelijk is en om al dan niet in te stemmen met het verzoek daartoe.

¹ Conform artikel 6.1.2, tweede lid Jeugdwet mag een jeugdige enkel opgenomen worden in een geregistreerde gesloten accommodatie of een specifiek daartoe aangewezen deel van een geregistreerde gesloten accommodatie van een jeugdhulpaanbieder. Zie <https://www.rijksoverheid.nl/contact/contactgids/geslotenjeugdhulp> voor een overzicht van de geregistreerde gesloten accommodaties.

In de tekst zullen afwisselend 'JeugdzorgPlus instelling' en 'instelling voor gesloten jeugdhulp' worden gebruikt.

2. Verzoekers

Het college van B&W van de gemeente waar de jeugdige woont, de gecertificeerde instelling die de kinderbeschermingsregel uitvoert, de Raad voor de Kinderbescherming of de officier van justitie kunnen een verzoek doen aan de kinderrechter tot afgifte van een machtiging gesloten jeugdhulp, op grond van artikel 6.1.8 van de Jeugdwet. De Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instelling zijn de organisaties die het vaakst een verzoek doen².

Het verzoek van één van deze partijen aan de kinderrechter behoeft volgens de wet de instemming van een gekwalificeerde gedragswetenschapper die de jeugdige met het oog daarop kort tevoren heeft onderzocht. Deze gekwalificeerde gedragswetenschapper dient te onderzoeken of er gemotiveerd instemming verleend kan worden aan het verzoek.

De kinderrechter kan ook een machtiging afgeven als de wettelijke vertegenwoordigers toestemming geven voor plaatsing. Dan is er sprake van een vrijwillige gesloten plaatsing waarbij de gemeente de verzoeker is. Bij een jeugdige over wie een ondertoezichtstelling of een voogdijmaatregel is uitgesproken, is de gecertificeerde instelling de verzoeker. In beide gevallen (artikel 6.1.8 en artikel 6.1.2, zevende lid Jeugdwet), is een instemmingsverklaring van een gekwalificeerde gedragswetenschapper nodig.

Daarnaast kan een kinderrechter ook zonder verzoek vanuit de Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling besluiten tot een machtiging. Echter, dan moet de Raad voor de Kinderbescherming alsnog verklaren dat de machtiging nodig is en daarmee is de Raad voor de Kinderbescherming dus de verzoeker (zie artikel 6.1.2, zevende lid Jeugdwet). Ook in dat geval moet er een verklaring van een gekwalificeerde gedragswetenschapper komen. De juridische procedure staat in artikelen 6.1.2, 6.1.3 en 6.1.4 van de Jeugdwet.

² Voor de leesbaarheid is gekozen om in het vervolg alleen deze twee organisaties te noemen, maar het college van B&W en de officier van justitie kunnen dus evengoed een verzoek doen. Voor verdere informatie, zie <https://www.rechtspraak.nl/Onderwerpen/Uithuisplaatsing>

3. Soorten machtigingen

Een verzoeker kan in verschillende situaties om instemming vragen van een gekwalificeerde gedragswetenschapper voor een gesloten plaatsing. De wetgever regelt er vier, deze zijn hieronder weergegeven. De soorten machtigingen zijn: regulier, spoed, spoed onderzoek feitelijk onmogelijk en voorwaardelijk³.

3.1 MOTIVERING

De onderwerpen die in de motivering van de instemmingsverklaring aan bod dienen te komen door de gedragswetenschapper, verschillen per situatie.

1. Machtiging gesloten jeugdhulp op grond van art. 6.1.2, zesde lid Jeugdwet waarbij een gesprek met de jeugdige mogelijk is: de gedragswetenschapper besluit gemotiveerd om wel of niet in te stemmen met het verzoek;

In uitzonderlijke gevallen is een gesprek met de jeugdige feitelijk onmogelijk en meent de gedragswetenschapper op basis van het dossier te kunnen instemmen. De wetgever voorziet deze situatie niet, maar deze komt voor in de praktijk. Er dient in dat geval een verzwaarde motiveringsplicht voor de gedragswetenschapper te gelden zowel ten aanzien van de feitelijke onmogelijkheid om de jeugdige te zien als ten aanzien van de instemming op basis van het dossier;

2. De spoedmachtiging gesloten jeugdhulp op grond van artikel 6.1.3, derde lid Jeugdwet waarbij een gesprek met de jeugdige mogelijk is: de gedragswetenschapper besluit gemotiveerd om wel of niet in te stemmen met het verzoek en de spoedeisendheid ervan;
3. De spoedmachtiging gesloten jeugdhulp op grond van artikel 6.1.3, derde lid Jeugdwet waarbij een gesprek met de jeugdige niet mogelijk is: de gedragswetenschapper besluit gemotiveerd om wel of niet in te stemmen met het verzoek; in deze situatie dient een verzwaarde motiveringsplicht voor de gedragswetenschapper te gelden zowel ten aanzien van de feitelijke onmogelijkheid om de jeugdige te zien als ten aanzien van de instemming op basis van het dossier en de spoedeisendheid van het verzoek;
4. De voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp op grond van artikel 6.1.4, vierde lid Jeugdwet. De gedragswetenschapper besluit gemotiveerd om wel of niet in te stemmen met het verzoek. Bij de totstandkoming van deze mogelijkheid in de wetgeving werd in eerste instantie gedacht aan een verlenging van de machtiging onder voorwaarden: de jeugdige verblijft in de gesloten jeugdhulp en bij de verlenging worden voorwaarden gesteld waaronder een traject buiten de gesloten jeugdhulp kan starten. Bij niet naleving van de voorwaarden wordt het traject buiten de gesloten jeugdhulp stopgezet en vervolgd binnen de gesloten instelling voor de duur van de beschikking. In de praktijk wordt een voorwaardelijke machtiging ook gebruikt vóórdat een jeugdige in de gesloten jeugdhulp wordt geplaatst. Zolang de jeugdige voldoet aan de voorwaarden wordt de door de rechter afgegeven machtiging niet omgezet in een daadwerkelijke plaatsing in de gesloten jeugdhulp.

³ Met spoedmachtigingen dient terughoudend te worden omgegaan en alleen afgegeven te worden indien onmiddellijke (bijvoorbeeld binnen 24 uur) verlening van jeugdhulp noodzakelijk is en er bijvoorbeeld sprake is van nieuwe feiten waardoor er direct levensgevaar is of een aantoonbare ernstige bedreiging.

3.2 MACHTIGING VOOR 18-JARIGE JEUGDIGE

Gesloten jeugdhulp wordt in beginsel verleend tot het bereiken van de 18-jarige leeftijd door de jeugdige. De Jeugdwet biedt ook de mogelijkheid dat een machtiging wordt verleend voor een jeugdige die al 18 jaar is⁴. Er moet dan wel voldaan zijn aan de volgende voorwaarden:

- De behandeling is al aangevangen voordat de jeugdige 18 jaar is geworden;
- Er is voor het bereiken van de leeftijd van 18 jaar een hulpverleningsplan vastgesteld;
- Er wordt toegewerkt naar een andere vorm van jeugdhulp dan gesloten jeugdhulp en dit blijkt ook uit het hulpverleningsplan;
- De gesloten jeugdhulp duurt niet langer dan zes maanden na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar (artikel 6.1.2, vierde lid Jeugdwet).

⁴ Wanneer een jeugdige meerderjarig wordt in de periode waarvoor de machtiging wordt aangevraagd, wordt het standpunt van de jeugdige extra zwaar meegewogen. Alleen onder 'zeer bijzondere en zwaarwegende omstandigheden' mag een al ingezette behandeling zonder instemming van de jeugdige worden afgerond. Dit conform artikel 5 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

4. De gekwalificeerde gedragswetenschapper

Het verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling aan de kinderrechter moet altijd voorzien zijn van een instemmingsverklaring, op grond van artikel 6.1.2, zesde lid, 6.1.3, derde lid en 6.1.4, vierde lid Jeugdwet. Deze instemmingsverklaring, inclusief het daarbij behorende onderzoek, kan uitsluitend worden afgegeven door gekwalificeerde gedragswetenschappers. Dit zijn gedragswetenschappers met minimaal een postacademische opleiding op het gebied van diagnostiek en behandeling.

In artikel 2 van de Regeling Jeugdwet staat wie een gekwalificeerde gedragswetenschapper kan zijn⁵:

- Beroepsbeoefenaren die zijn ingeschreven in het register Kinder- en Jeugdpsychologen van het Nederlands Instituut van Psychologen (**Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP**);
- Beroepsbeoefenaren die als postmaster-orthopedagoog SKJ of als postmaster-psycholoog SKJ zijn ingeschreven in het register, bedoeld in artikel 5.2.1, eerste lid, van het Besluit Jeugdwet (**Postmaster-orthopedagoog SKJ of postmaster-psycholoog SKJ**);
- Beroepsbeoefenaren die als gezondheidszorgpsycholoog, psychotherapeut of orthopedagoog-generalist zijn ingeschreven in het register, bedoeld in artikel 3 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) (**Gezondheidszorgpsycholoog, psychotherapeut of orthopedagoog-generalist**).

⁵ Dit artikel is gewijzigd aangezien de orthopedagoog-generalist per 1 januari 2020 is opgenomen in de wet BIG.

5. Onafhankelijkheid van de gekwalificeerde gedragswetenschapper

Een gekwalificeerde gedragswetenschapper die wordt gevraagd al dan niet in te stemmen met het verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling dient de onafhankelijkheid van zijn besluitvorming te waarborgen⁶. Wanneer de gedragswetenschapper direct betrokken is bij, of deel uitmaakt van het team dat de jeugdige begeleidt in de gecertificeerde instelling, of bij de behandelingsdiagnostiek bij een (ontvangende) jeugdhulpinstelling, dient de gedragswetenschapper zich bewust te zijn van zijn professionele verantwoordelijkheid om diens rolintegriteit te bewaken. Het respecteren van die rolintegriteit kan er toe leiden dat de gedragswetenschapper de opdracht niet aanneemt. Dat kan bijvoorbeeld zo zijn als er sprake is van een rolconflict, waarbij de gedragswetenschapper de diagnosticus of behandelaar is van de jeugdige.⁷

⁶ Zie toelichting onder hoofdstuk 8 Ethische aspecten.

⁷ Artikel 51, Beroepscode NIP en Artikel 26, Beroepscode NVO.

6. Toets: procedure en werkwijze

Plaatsing van een jeugdige in een JeugdzorgPlus instelling is een vorm van vrijheidsbeneming die zeer ingrijpend is en rechtmatig alleen kan plaatsvinden als deze overeenkomstig is met de wettelijk voorgeschreven procedure. Onderdeel daarvan is dat de gedragswetenschapper toetst of plaatsing inderdaad noodzakelijk is. De huidige maatschappelijke tendens om te streven naar vermindering van het aantal uithuisplaatsingen en gesloten plaatsingen benadrukt de noodzaak voor een onafhankelijke toets bij dergelijke verzoeken.

De gekwalificeerde gedragswetenschapper stelt bij deze toets niet de aard en de ernst van de problematiek zelf vast, maar beperkt zich tot het beoordelen of de in de verklaring voorgestelde vorm van gesloten jeugdhulp gezien de ernst van de problematiek inderdaad noodzakelijk is. Een zogenaamde 'marginale toets'. Deze toets moet onder meer een oordeel bevatten over de proportionaliteit en subsidiariteit van de voorgestelde maatregel, namelijk de gesloten plaatsing. Daarbij dient de gekwalificeerde gedragswetenschapper de volgende aspecten te betrekken:

- Welke hulp of zorg heeft de jeugdige en zijn systeem nu en welke hulp of zorg is er nodig?
- Welke hulp of pogingen tot hulp zijn ingezet om aan te sluiten bij de ondersteuningsbehoefte en specifieke ontwikkelbedreigingen van de jeugdige?
- Zijn er afdoende alternatieven onderzocht ter voorkoming van de gesloten plaatsing?
- Wordt de voorgestelde termijn van gesloten plaatsing afdoende onderbouwd?
- Wordt, in geval van een spoedmachtiging, de noodzaak voor spoedplaatsing afdoende onderbouwd?
- Sluiten, in het geval van een voorwaardelijke machtiging, de geformuleerde voorwaarden in trant van doelstellingen aan bij het hulpverleningsplan?

Soms wordt een machtiging verzocht voor plaatsing buiten de regio. Dan is instemming gevraagd voor een instelling voor gesloten jeugdhulp ver weg van de oorspronkelijke thuissituatie. Het uitgangspunt moet zijn dat de jeugdige, zoveel als mogelijk, contact kan houden met de ouders of opvoeders⁸. De gekwalificeerde gedragswetenschapper stemt in met de noodzaak van de gesloten plaatsing, maar toetst ook de motivatie van de verzoeker mee om buiten de regio te plaatsen.

6.1 WERKWIJZE DOCUMENTEN

De gekwalificeerde gedragswetenschapper onderzoekt het dossier van de Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling en voert het gesprek met de jeugdige. Met het dossier wordt minimaal het verzoekschrift en de daaraan ten grondslag liggende relevante documenten bedoeld. De gedragswetenschapper informeert de jeugdige en/of diens wettelijk vertegenwoordigers over de bewaartermijn en de wijze waarop de gegevens worden bewaard en verwerkt. De Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling draagt er zorg voor dat de instemmingsverklaring in het dossier wordt opgenomen.

Op grond van de informatie uit het dossier, het gemotiveerde verzoek en uit het gespreksonderzoek met de jeugdige en eventueel de ouders beslist de gedragswetenschapper om wel of niet een instemmingsverklaring af te geven. De Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling dient het verzoekschrift bij de rechter in en voegt de vereiste documenten daaraan toe. De gedragswetenschapper hoeft alleen de instemmingsverklaring aan de verzoeker af te geven of toe te sturen.

⁸ Artikel 9 van het Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK).

6.2 INFORMEREN VAN DE JEUGDIGE

De gekwalificeerde gedragswetenschapper legt bij de start van het gesprek aan de jeugdige uit wat het doel van het gesprek is, wanneer en op welke wijze de jeugdige en diens wettelijk vertegenwoordigers over het besluit geïnformeerd zullen worden en hoe en waar het gespreksverslag en de instemmende verklaring zullen worden bewaard. Die terugkoppeling kan ook via de verzoeker plaatsvinden.

6.3 GESPREK MET DE JEUGDIGE EN GELDIGHEIDSTERMIJN GESPREKSONDERZOEK

Het gespreksonderzoek betreft een face-to-face contact tussen jeugdige en gedragswetenschapper⁹. De mening van de jeugdige ten aanzien van het verzoek wordt op drie manieren meegenomen en getoetst¹⁰: (1) in het verzoekschrift, (2) in de instemmingsverklaring en (3) door de kinderrechter.

De volgende punten dienen in het gespreksonderzoek met de jeugdige duidelijk te worden:

- Wordt de informatie uit het dossier en het verzoekschrift bevestigd in het gesprek?
- Zijn eventuele vragen die de motivering van het verzoekschrift van de Raad voor de Kinderbescherming of gecertificeerde instelling bij de gedragswetenschapper heeft opgeroepen, beantwoord met het gesprek?

Uit de Jeugdwet en uit de Memorie van Toelichting is af te leiden dat het gesprek met de jeugdige een onmisbaar element is in de oordeelsvorming. Wanneer het feitelijk onmogelijk is om de jeugdige te spreken, kan aan deze vereiste niet worden voldaan. Dit kan het geval zijn als de vindplaats van de jeugdige niet bekend is of er een risico bestaat dat de jeugdige zich zal onttrekken aan de gesloten jeugdhulp. Ook wanneer er direct gevaar is voor de gedragswetenschapper bij het voeren van het gesprek kan aan deze vereiste niet worden voldaan. Voor een andere reden is geen plaats, de gedragswetenschapper kan bijvoorbeeld niet bepalen dat een dossieronderzoek voldoende is en een gespreksonderzoek niet nodig is. In het geval van gevaar voor de jeugdige of de gedragswetenschapper vindt het face-to-face contact alsnog plaats zodra dit mogelijk is.

De gedragswetenschapper kan er voor kiezen om niet alleen de jeugdige te zien, maar ook diens ouders (mits de jeugdige van 16 jaar of ouder daarmee instemt). De wetgever stelt dit echter niet als voorwaarde. Het is raadzaam om bij het opstellen van de instemmingsverklaring in gesprek te gaan met de wettelijke vertegenwoordigers om na te gaan of ze goed geïnformeerd zijn over het al dan niet toestemming verlenen voor een gesloten plaatsing.

In de wet is geen termijn voor de geldigheid van het gespreksonderzoek gesteld. De wetgever heeft deze keuze gemaakt omdat de actualiteit van een advies afhankelijk is van de situatie van de jeugdige. Per individueel geval zal dus uitgemaakt moeten worden wat een actueel advies is en hoe 'oud' om die reden het onderzoek dat ten grondslag ligt aan een instemming mag zijn. Uit jurisprudentie blijkt dat het gespreksonderzoek in het kader van de instemmingsverklaring niet langer dan zes weken voor de zitting mag hebben plaatsgevonden. Bij een nieuw verzoek (ook verlenging van een machtiging) wordt altijd om een nieuwe instemmingsverklaring gevraagd. Dat geldt vaak ook wanneer er sprake is van een aangehouden termijn. De kinderrechter vraagt dan aan de verzoeker om een nieuwe instemmingsverklaring met geactualiseerde informatie.

⁹ Bij hoge uitzondering (spoed/overmacht bij de jeugdige) kan hier van afgeweken worden. Voor de rechtspositie van ouders en jeugdigen én in het belang van een degelijk onderzoek is direct contact gewenst. Beeldbellen is een mogelijk alternatief voor als er sprake is van spoed/overmacht.

¹⁰ Artikel 12 van het Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK).

6.4 PROCEDURE NA DE TOETS

De gekwalificeerde gedragswetenschapper weegt de criteria of (1) jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren en (2) de opneming en het verblijf noodzakelijk en geschikt zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken en 3) er geen minder ingrijpende mogelijkheden zijn om de opgroei- en opvoedingsproblemen te behandelen. De inhoudelijke bevindingen ten aanzien van deze criteria dient de gedragswetenschapper kort en bondig weer te geven in de instemmingsverklaring. De instemmingsverklaring bestaat daarmee uit een standaardtekst plus argumentatie van de gedragswetenschapper toegespitst op de situatie van de jeugdige.

6.4.1 PROCEDURE BIJ INSTEMMEN

Indien de gekwalificeerde gedragswetenschapper na dossier- en gespreksonderzoek kan instemmen met de verklaring dat voor de jeugdige gesloten plaatsing noodzakelijk is, dan wordt dat op één van de modelformulieren 'instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp' gemotiveerd¹¹. Hierbij wordt aangegeven wanneer de jeugdige is onderzocht en wordt verklaard welke feiten en bevindingen uit de verklaring van de Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling de conclusie dan wel het vermoeden dragen dat er voldoende gronden zijn die opneming en verblijf in een JeugdzorgPlus instelling noodzakelijk maken. Bij de weergave van de feiten en bevindingen uit het dossier, het gesprek met de jeugdige en diens oordeel over dit gesprek betreft de gekwalificeerde gedragswetenschapper ten minste de hiervoor genoemde aspecten.

6.4.2 PROCEDURE BIJ NIET INSTEMMEN

Indien de gedragswetenschapper na het dossier- en gespreksonderzoek besluit om geen instemmingsverklaring af te geven, dan motiveert de gedragswetenschapper dat op één van de modelformulieren 'instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp' en geeft het verzoek terug aan de Raad voor de Kinderbescherming of de gecertificeerde instelling.

Dat kan bijvoorbeeld zijn als:

- Het verzoek niet voldoet aan de wettelijke criteria voor gesloten plaatsing;
- Onvoldoende informatie beschikbaar is om een instemmingsverklaring af te geven;
- Niet alle alternatieven voor een gesloten plaatsing zijn onderzocht/geprobeerd.

Het verdient aanbeveling dat de gekwalificeerde gedragswetenschapper in dergelijke gevallen in overleg treedt met de Raad voor de Kinderbescherming, de gecertificeerde instelling of de kinderrechter. Ook kan de gekwalificeerde gedragswetenschapper ervoor kiezen om wel in te stemmen met het verzoek, maar niet met de verzochte plaatsingslocatie of de termijn van de plaatsing. Dit kan de gedragswetenschapper dan onderbouwd aangeven op het formulier.

¹¹ De modelformulieren 'instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp' zijn in deze handreiking te vinden onder hoofdstuk 9 Literatuur.

7. Tijdsinvestering

De tijdsinvestering van de gekwalificeerde gedragswetenschapper voor het onderzoek ten behoeve van instemming met de verklaring gesloten plaatsing is een indicatie op basis van de bestaande praktijk. De behandeling van een verzoek neemt gemiddeld ca. 8 uur in beslag, exclusief reistijd. Daarvan bestaat het grootste deel uit het onderzoeken van het verzoek en het dossier van de Raad voor de Kinderbescherming of gecertificeerde instelling, een deel uit het gespreksonderzoek met de jeugdige, een deel uit het uitwerken van het gespreksverslag en het schrijven van de instemmingsverklaring en een beperkt deel uit administratieve taken.¹²

¹² Bij spoedverzoeken wijkt het proces en dus ook de belasting af van de geschatte 8 uur. Dat kan in de praktijk zowel (veel) meer uren zijn, maar ook minder door de (on)mogelijkheid tot het lopen van een uitvoerig proces en onderzoek.

8. Ethische aspecten

De gedragswetenschapper streeft er naar om binnen de kaders van de wettelijke bepalingen en van de beroepscode tot een verantwoorde toets te komen. De gedragswetenschapper doet er goed aan om knelpunten die bij de werkzaamheden ten behoeve van de instemmingsverklaring worden ervaren, aanhangig te maken binnen het eigen team en/of het management van de instelling. De beroepsverenigingen NIP en NVO bieden aan hun leden ook advies via een beroepsethische helpdesk. Zie de websites van NIP en NVO voor de contactinformatie.

Het vraagt immers veel van een gekwalificeerde gedragswetenschapper om op basis van een 'marginale toets' een instemmingsverklaring, met zeer ingrijpende gevolgen, af te geven. Collegiale consultatie kan bijdragen aan een zorgvuldige afweging. Het volgen van intervisie, gefaciliteerd vanuit de beroepsverenigingen en/of de instellingen, draagt bij aan het vinden van de juiste balans tussen 'inhoud', 'houding' en 'proces'. Zelfstandig werkende gedragswetenschappers kunnen zich ook aansluiten bij bestaande intervisienetwerken.

Daarnaast wordt, conform de beroepscodes en Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming, verwacht dat de gekwalificeerde gedragswetenschapper het kennisniveau op peil houdt en kennis heeft van de laatste (wettelijke en inhoudelijke) ontwikkelingen binnen het vakgebied.¹³

¹³ De om- en afbouw van gesloten plaatsingen en de veranderingen in die jeugdhulpvormen kunnen bijvoorbeeld gevolgen hebben voor de inhoudelijke toets en inschatting van passende interventie en/of zorg.

9. Literatuur

Hieronder staan een aantal nuttige/handige links:

Modelformulieren 'instemmingsverklaring gesloten jeugdhulp'

- [Model reguliere machtiging: voor reguliere machtiging](#)
- [Model spoedmachtiging: voor spoedmachtiging \(met onderzoek\)](#)
- [Model spoedmachtiging: voor spoedmachtiging \(waarbij onderzoek feitelijk onmogelijk is\)](#)
- [Model voorwaardelijke machtiging: voor voorwaardelijke machtiging](#)

Onderzoeksrapport (in opdracht van NVO en NIP)

Ezinga, M.A.J. & Höfte, S.J.C. (2016, 22 december). De voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp. De rol en de functie van de onafhankelijke gekwalificeerde gedragswetenschapper bij het opstellen van de instemmingsverklaring. Hogeschool Leiden, lectoraat residentiële jeugdzorg. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-799870.pdf>

Tijdschriftartikel

De Groot, B.J. (2013, 13 februari). Overeenstemming over de instemming. De rol van de onafhankelijke gedragswetenschapper in het civiele jeugdrecht. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*. <https://www.dgra.nl/wp-content/uploads/2017/05/artikel04.pdf>

Proefschrift

De Kruijf, M.P. (2019, 7 maart). Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten. *Universiteit Leiden, afdeling Jeugdrecht*. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/69767>

Factsheet

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2015, 2 juni). *Factsheet gesloten jeugdhulp Jeugdwet: plaatsing gesloten jeugdhulp vrijwillig kader*. https://vng.nl/sites/default/files/20150612_factsheet-gesloten-jeugdhulp-totaal_20150602.pdf

Mindmap expertmeeting rol gedragswetenschappers gesloten jeugdhulp

[Opbrengsten van de expertmeeting](#) (2020, maart)

Rapportage masterminds gesloten jeugdhulp voor gedragswetenschappers

[Opbrengsten van de masterminds](#) (2020, september)

Website

Jeugdzorg Nederland over JeugdzorgPlus: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/jeugdhulp/jeugdzorgplus/>

Website

Netwerk van Gekwalificeerde Gedragswetenschappers: <https://negg.nl>.

Hier kunnen gekwalificeerde gedragswetenschappers ook terecht voor onder meer scholing, consultatie, supervisie en intervisie.

Internetconsultatie

Reactie van de beroepsverenigingen NIP, NVO, BPSW (2020) op de internetconsultatie Wet rechtspositie gesloten jeugdinstituten:

<https://www.internetconsultatie.nl/rechtspositiegeslotenjeugdhulp/reactie/ea9a9cf1-e3bf-4eda-a831-abdaa138d0db>

10. Jurisprudentie

- De aard van de rol van de gedragswetenschapper

Lange tijd is er discussie geweest over wat de juridische positie is van de gekwalificeerde gedragswetenschapper die gevraagd wordt een instemmingsverklaring af te geven.

De Hoge Raad oordeelt in deze [uitspraak](#) dat er geen andere eisen worden gesteld aan de gekwalificeerde gedragswetenschapper dan dat deze een beroepsregistratie moet hebben (zie thans artikel 2 Regeling Jeugdwet).

- Geen gerechtelijk deskundige

De gedragswetenschapper die een instemmingsverklaring afgeeft, kan niet worden aangemerkt als een door de rechter benoemde deskundige in de zin van art. 198 in verbinding met art. 284 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Derhalve rust op die gedragswetenschapper niet de verplichting om bij zijn onderzoek partijen in de gelegenheid te stellen opmerkingen te maken en verzoeken te doen.

- Geen bestuursorgaan

De gekwalificeerde gedragswetenschapper is ook geen bestuursorgaan in de zin van art. 1.1 Algemene wet bestuursrecht (Awb) en dus zijn de bepalingen uit de Awb niet van toepassing, zoals de eis om bij de voorbereiding van zijn instemmingsverklaring de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen te vergaren. Evenmin is die gedragswetenschapper verplicht om voorafgaand aan het afgeven van zijn instemmingsverklaring de jeugdige in de gelegenheid te stellen zijn zienswijze schriftelijk of mondeling naar voren te brengen.

- Geen adviseur van een bestuursorgaan

De Hoge Raad stelt ook vast dat de gekwalificeerde gedragswetenschapper die een instemmingsverklaring afgeeft, niet kan worden aangemerkt als een adviseur in de zin van art. 3.5 Awb, die is belast met het adviseren van het bestuursorgaan. De instemmingsverklaring komt pas aan de orde als het bestuursorgaan (destijds bureau jeugdzorg, nu de gemeente) geoordeeld heeft dat er gronden zijn om een machtiging te vragen. Dat betekent dus dat de gemeente niet gehouden is zich ervan te vergewissen dat het onderzoek door de gedragswetenschapper op zorgvuldige wijze heeft plaatsgevonden.

- De onafhankelijkheid van de gekwalificeerde gedragswetenschapper

De Hoge Raad ziet in diezelfde uitspraak het enkele feit dat de gekwalificeerde gedragswetenschapper in loondienst is bij dezelfde werkgever niet als bezwaar. Daarbij overweegt de Hoge Raad (punt 3.5.2.) dat blijkens de parlementaire geschiedenis van deze bepaling het niet van belang is waar de gedragswetenschapper werkzaam is, zolang is gewaarborgd dat deze behoort tot een van de aangewezen categorieën uit de Regeling aanwijzing gedragswetenschappers gesloten jeugdzorg. Voorts verwijst de Hoge Raad (punt 3.5.3) naar een uitspraak van het Europese Hof waarin de enkele omstandigheid dat een deskundige in dienst is van de overheid en is verbonden aan de kliniek waarin de betrokkene wordt verpleegd, geen grond is voor twijfel aan diens objectiviteit. En tot slot trekt de Hoge Raad (punt 3.5.4) een vergelijking met de Wet BOPZ en de betekenis van een geneeskundige verklaring door een psychiater. Wel kunnen bijkomende omstandigheden aanleiding geven tot twijfel aan de onafhankelijkheid van de gedragswetenschapper en daarmee aan de objectiviteit van diens onderzoek, hetgeen de bruikbaarheid van de door hem afgegeven instemmingsverklaring kan aantasten.

- Geen plicht om schriftelijke stukken van de jeugdige of zijn advocaat toe te voegen bij de instemmingsverklaring. De Hoge Raad heeft geoordeeld (punt 3.4.9) dat de gedragswetenschapper niet is gehouden om schriftelijke informatie te betrekken bij zijn instemmingsverklaring die hem door of namens de jeugdige wordt aangeboden. De gedragswetenschapper behoeft zijn beslissing daartoe niet te motiveren. De jeugdige kan die informatie wel zelf aan de rechter toesturen.

- **Het betrekken van ouder(s) is niet verplicht in de procedure van een instemmingsverklaring**

In deze [uitspraak](#) komt het Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg Den Haag tot de beslissing dat nergens in de wet staat dat ouders betrokken moeten worden in de procedure ten behoeve van een instemmingsverklaring. De ouders hebben in dit specifieke geval op geen enkele wijze – mondeling of schriftelijk – aangegeven dat zij in het kader van het onderzoek ook gehoord wilden worden. De gedragswetenschapper heeft aangegeven dat het ten tijde van het onderzoek niet gebruikelijk was om de ouders van een jeugdige van deze leeftijd mede uit te nodigen, maar dat de procedure inmiddels is aangepast en de ouders vaker worden uitgenodigd bij het gesprek.

- **Instemming van de jeugdige met plaatsing is geen reden om geen machtiging en instemmingsverklaring te vragen**

Een accommodatie voor gesloten jeugdhulp heeft laten weten dat er geen machtiging gesloten jeugdhulp noodzakelijk is wanneer de minderjarige instemt met een verblijf en behandeling aldaar. In deze [uitspraak](#) oordeelt de Rechtbank Rotterdam dat de gecertificeerde instelling op dergelijke manier, afgaand op die visie van de accommodatie waarin de minderjarige gesloten wordt geplaatst, de rechtsbescherming onthoudt waar de wet in voorziet, in het bijzonder de vereiste instemmingsverklaring van de onafhankelijke gedragswetenschapper en de rechtsbijstand aan de minderjarige.

- **Instemmingsverklaring moet helder en eenduidig zijn**

Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft in deze [uitspraak](#) geoordeeld (punt 4.8) dat een instemmingsverklaring deugdelijk en controleerbaar dient te zijn. Het mag niet voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn. Zo mag er niet alleen staan dat een plaatsing voor een 'korte periode' noodzakelijk is, maar dient er aangegeven te worden wat onder een 'korte periode' moet worden verstaan. Ook mag de instemmingsverklaring niet verwijzen naar zowel een spoedmachtiging als naar een machtiging gesloten jeugdhulp voor langere duur. Er moet met zekerheid vastgesteld kunnen worden op welke machtiging de verklaring betrekking heeft.

- **Slechts in uitzonderlijke situaties mogelijk om zonder instemmingsverklaring over te gaan tot gesloten plaatsing**

De Rechtbank Limburg heeft in deze [uitspraak](#) een machtiging verleend (punt 5.1) om een jeugdige te doen opnemen en verblijven in een gesloten accommodatie voor jeugdhulp voor de duur van zes maanden, zonder dat een persoonlijk onderzoek heeft plaatsgevonden (punt 4.1). Uit de instemmingsverklaring van de gedragswetenschapper blijkt dat een onderzoek feitelijk niet mogelijk was daar waar de jeugdige een gesprek met hem weigerde, ook na inzet van gecertificeerde instelling en de moeder. Op grond van de stukken van de gecertificeerde instelling en hetgeen ter zitting verder naar voren is gekomen, oordeelt de kinderrechter (punt 4.2) dat er sprake is van een ernstige ontwikkelingsbedreiging van de jeugdige, waarvoor jeugdhulp en uithuisplaatsing noodzakelijk zijn. Ook om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt. Om deze redenen staat het vereiste van artikel 6.1.2, zesde lid 6 Jeugdwet niet in de weg aan het verlenen van de verzochte machtiging.

- **Instemmingsverklaring zonder persoonlijk onderzoek met jeugdige wordt afgewezen als er onvoldoende pogingen zijn ondernomen**

Het Gerechtshof 's-Hertogenbosch heeft in deze [uitspraak](#) geoordeeld (punt 3.7.3) dat de gedragswetenschapper de jeugdige niet persoonlijk heeft gesproken en onderzocht, omdat de jeugdige op het afgesproken moment niet aanwezig was in de woning van de moeder. De jeugdige was overigens vooraf niet op de hoogte gesteld van de afspraak met de gedragswetenschapper. In dit geval is weliswaar een instemmingsverklaring overlegd, maar deze is niet gebaseerd op eigen onderzoek van de jeugdige. Ook is er geen nieuwe poging gewaagd om de jeugdige kort na het moment in persoon te onderzoeken, terwijl daartoe voldoende gelegenheid was. Het verzoek van het college tot het verlenen van een machtiging tot het doen opnemen en verblijven van de jeugdige in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp, wordt afgewezen (punt 4).

- **Duur en effectueren van voorwaardelijke machtiging**

De Rechtbank Noord-Nederland heeft in deze [uitspraak](#) geoordeeld (punt 5.6) dat van een voorwaardelijke machtiging slechts eenmaal gebruik kan worden gemaakt, omdat de machtiging bij opname van de jeugdige in gesloten jeugdhulp converteert naar een 'reguliere' machtiging gesloten jeugdhulp. Daarbij dient het college, de advocaat van de jeugdige en de griffier van de rechtbank binnen vier dagen op de hoogte te worden gesteld door de jeugdhulpaanbieder wanneer de jeugdige onverhoopt toch wordt opgenomen in de gesloten jeugdhulp (artikel 6.1.6, zesde lid Jeugdwet). Deze zelfde meldingsplicht geldt ook indien die tenuitvoerlegging van de reguliere machtiging geschorst wordt en op het moment dat de schorsing ingetrokken wordt.